

ГРАМАТИКОЛОГІЯ

УДК 81'367-048.445

Наталя Кобченко, канд. філол. наук, докторант
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

СИСТЕМА СИНТАКСИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ: КЛАСИФІКАЦІЙНІ ПОШУКИ

Присвячено аналітичному оглядові різних класифікацій синтаксичних зв'язків. Висвітлено підґрунтя та структуру класифікаційних схем, запропонованих науковцями радянського періоду – Є. Кротевичем, А. Прияткіною, Г. Золотовою, Л. Чесноковою. Детально схарактеризовано класифікації синтаксичних зв'язків, поширені в сучасному українському мовознавстві, – І. Вихованця, А. Загнітка, М. Мірченка й ін. Висловлено міркування щодо перспективності застосування тих чи тих класифікаційних критеріїв для подальшого витрацювання цілісної теорії синтаксичних зв'язків. Також окреслено деякі класифікаційні схеми, представлені в сучасній російській, білоруській, чеській і польській лінгвістиці.

Ключові слова: синтаксичний зв'язок, принципи класифікації, синтаксична категорія, підрядний зв'язок, сурядний зв'язок, предикативний зв'язок.

Попри те, що ще з часів перших слов'янських граматик синтаксичні зв'язки були одним з центральних об'єктів синтаксису, питання про їхню класифікацію не поставало аж до другої половини ХХ ст. Це пов'язано як зі станом вивчення цих явищ, так і з панівними методами їхнього аналізу. Адже до кінця ХІХ ст. синтаксичні зв'язки розглядали крізь призму залежності одного слова від іншого й виокремлювали лише два види підрядного зв'язку – узгодження й керування. Лише на початку ХХ ст. Д. Овсяннико-Куликовський, розвиваючи ідеї О. Потебні [Потебня, : 76–77, 120], аргументував існування його третього різновиду – прилягання [Овсяннико-Куликовский, : 29]. Після виходу праці О. Пешковського “Русский синтаксис в научном освещении” (3-тє видання 1927 року) в російських і українських підручниках і посібниках запанувала класифікація, яка охоплює два

типи синтаксичного зв'язку – сурядний і підрядний – та три види останнього – узгодження, керування, прилягання [Пешковський, : 59–61]. Ця схема відбиває систематизацію уявлень про відомі на той час типи й форми синтаксичного зв'язку. Проте вже перша половина ХХ ст. позначена новими відкриттями в цій галузі: було сформульовано концепцію предикативного типу синтаксичного зв'язку та доведено його відмінність від узгодження [Грамматика, 1954 : 23–24; Кротевич, : 26–27; Смирницький : 173–174; Шведова, 1971], обґрунтовано поділ підрядного зв'язку на прислівний і детермінантний [Шведова 1964], розширено кількість форм його реалізації відмінковим приляганням [Грамматика, 1970 : 511–516] та кореляцією [Кротевич], започатковано студіювання подвійного [Курс СУЛМ, 1951 : 15] та напівпредикативного зв'язків [Камынина], а також здійснено спроби вмотивувати виокремлення приєднувального й пояснювального синтаксичних зв'язків [Поспелов; Крючков].

Винахід нових типів і форм синтаксичного зв'язку, а також переорієнтація методологічних принципів дослідження цього феномену від словосполучення до речення та від формальних показників до синтаксичної функції, закономірно зумовили потребу випрацювання нових класифікаційних засад цього явища. Тому з другої половини ХХ ст. почалися активні пошуки критеріїв класифікації синтаксичних зв'язків. Відтоді запропоновано кілька схем, ґрунтованих на різних принципах, проте універсальної, яка б охоплювала всі вияви розгляданого феномену й унеможлиблювала їхні перетини, немає ще й досі. Актуальність пропонованої розвідки продиктована потребою переглянути класифікації синтаксичних зв'язків задля подальшого відбору оптимальних принципів системної організації всіх різновидів цього феномену. Її метою постав аналітичний огляд відомих класифікаційних схем синтаксичних зв'язків.

На початках учені пропонували класифікації, які можна характеризувати як перехідні від морфологічної до власне-синтаксичної. До прикладу, Є. Кротевич згрупував синтаксичні зв'язки за реальністю / ірреальністю оформлених ними семантико-синтаксичних відношень та сферами їхньої реалізації. Ті різ-

новиди синтаксичного зв'язку, що віддзеркалюють стосунки між предметами та явищами дійсності, мовознавець назвав об'єктивними [Кротевич, : 32] й розподілив їх на зв'язки у словосполученні, куди зарахував узгодження, кореляцію, керування й прилягання [Кротевич, : 11], і зв'язки у реченні, що об'єднують сурядний, предикативний і напівпредикативні [Кротевич, : 9, 25, 30]. У концепції мовознавця в опозиції до цих зв'язків перебуває зв'язок включення – як такий, що втілює модальні відношення [Кротевич, : 32]. Його спеціалізацію Є. Кротевич окреслив як поєднання вставних компонентів, вигуків і звертань з основною структурою речення [Там само].

Дещо інший підхід до цього питання застосувала А. Прияткіна. Спираючись на попередні студії С. Груздевої, науковець аргументувала доцільність ранжування синтаксичних зв'язків за рівнями мовної системи: I рівень – морфологійний – об'єднує зв'язки на рівні слів; II рівень – синтаксичний – охоплює зв'язки між членами речення і/або частинами речення [Прияткіна]. На переконання лінгвістки, зв'язки I рівня створені морфологічними засобами – формами слів і прийменниками, а зв'язки II рівня – власне-синтаксичними: інтонацією, порядком слів, сполучними словами, частками, лексичним і лексико-граматичним повтором, фразеологією рамкою тощо [Прияткіна, : 43].

Цікаву класифікацію запропонувала Г. Золотова. Її схема вже позначена впливом функційного підходу й відбиває здатність синтаксичних зв'язків брати участь у реалізації комунікативної функції мови. Узявши до уваги роль синтаксичних зв'язків у формуванні комунікативних мовних одиниць, вона їх диференціювала на зв'язки докомунікативного рівня й зв'язки комунікативного рівня [Золотова, : 55–61]. Зв'язки докомунікативного рівня відбивають синтаксичну залежність компонентів і поділяються на підпорядкування, що реалізується у формі узгодження або керування в словосполученнях, та поєднання, яке постає у формах прилягання та складання в “аналогах словосполучення”. На комунікативному рівні перебувають спів'єднання (рос. “сопряжение” – термін Г. Золотової для позначення сукупності усіх формальних виявів предикативного зв'язку), синтаксична залеж-

ність та “різного зразка ускладнення моделі речення” [Золотова, : 61], з-поміж яких дослідниця описує способи послідовного поширення речення, паралельного внесення та предикативної конденсації [Золотова : 250–260].

Спільною рисою цих трьох класифікацій є їхня спрямованість на виявлення якісно іншої природи винайдених у ХХ ст. різновидів синтаксичного зв'язку порівняно з відомими до цього часу формами підрядного – узгодження, керування, вільного поєднання (прилягання). Ці схеми є безперечним внеском у теорію синтаксичних зв'язків, бо зорієнтовані на охоплення всіх його різновидів, але їм дещо бракує стрункості та деталізації. По-перше, вони, як і класична класифікація, бінарні, тому не відбивають усього спектру граматичних відмінностей одного зв'язку від іншого. По-друге, передбачають не структурування зв'язків на дві групи, а виокремлення з-поміж усього загалу однієї групи, адже зв'язки, характерні для словосполучень, або, за Г. Золотовою, зв'язки докомунікативного рівня, представлені й у реченнях також, тобто на комунікативному рівні. Навіть А. Прияткіна, авторка класифікації за рівнями мовної системи, з цього приводу зазначила, що диференційовані нею рівні синтаксичних зв'язків (морфологічний і синтаксичний) не є ізольованими, адже речення є тією об'єднувальною сферою, де реалізуються синтаксичні зв'язки обох рівнів, тобто зв'язки, “які виникають на рівні членів речення ніби містять у собі зв'язки морфологічного рівня” [Прияткіна, : 46]. Перспективним для подальшого застосування в комплексі з іншими критеріями видається аргументований Є. Кротевичем поділ синтаксичних зв'язків за реальністю / ірреальністю оформлених ними семантико-синтаксичних відношень на об'єктивні й модальні.

Хоча Л. Чеснокова теж пропонує класифікацію зі збереженням класичної бінарної схеми, що передбачає дві групи зв'язків – підрядні та сурядні, проте у межах сфери підрядності вона запроваджує кілька поділів за різними ознаками: 1) за здатністю / нездатністю виражати модально-часові відношення – на предикативні й непередикативні; 2) за синтаксичною структурою опорного компонента – на зв'язки, що поширюють окреме сло-

во, і зв'язки, що поширюють сполуки слів; 3) за обов'язковістю / необов'язковістю для структурної завершеності речення – на обов'язкові й факультативні та сильні й слабкі; 4) за “типовістю зв'язку для залежного компонента як для представника певного лексико-граматичного класу” – на первинні й вторинні. Поза зазначеними критеріями у сфері підрядних зв'язків Л. Чеснокова окреслює подвійні синтаксичні зв'язки та пояснення [Чеснокова]. Варто також підкреслити, що поняття узгодження, керування й вільне поєднання (прилягання) лінгвіст потрактував як способи зв'язку слів і характеризує ними різні формальні реалізації як підрядного зв'язку [Чеснокова, : 26–49], так і предикативного [Чеснокова : 16], а їхніми комбінаціями пояснює різні механізми встановлення подвійного синтаксичного зв'язку [Чеснокова, : 67–68]. Таке структурування синтаксичних зв'язків не позбавлене логіки й, безперечно, відбиває типологічні особливості цього феномену, проте запропонована інтерпретація певних явищ викликає серйозні дискусії. Зокрема, кваліфікація зв'язку між підметом і присудком як підрядного та механічне перенесення форм підрядного зв'язку на різні вияви предикативного суперечить результатам спеціальних досліджень цього явища [Грамматика, 1954 : 23–24; Кротевич, : 25–30; Смирницький, : 173–174; Шведова, 1971; Сиротинина, : 14–16; Вихованець, : 23–24; Загнітко, : 17–18; Nagórko, : 263].

Що стосується сучасного етапу розвитку теорії синтаксичних зв'язків, то усталеними є такі структурування системи синтаксичних зв'язків: 1) за напрямком синтаксичної залежності / відсутністю залежності виокремлюють предикативний, підрядний і сурядний типи синтаксичного зв'язку [Вихованець, : 23; Мірченко]; 2) за участю у формуванні синтаксичних одиниць синтаксичні зв'язки диференціюють на реченневотвірні, реченневомодифікаційні та словосполученневотвірні [Загнітко, : 16–28]; 3) за синтаксичною природою поєднуваних компонентів розрізняють однорівневий і різнорівневий [Белашапкина, : 370; Шулжук, : 17], прислівний і реченневий [СУЛМ Синтаксис, 1972 : 373; Шведова, 1964], прислівний і приреченневий, або детермінантний [Вихованець, : 24; Загнітко, : 16–28; Шведова, 1964],

валентно зумовлений і валентно не зумовлений синтаксичні зв'язки [Вихованець, : 79; Загнітко, : 16-28; Мірченко, : 198–215; Христіанінова, : 71–80].

До прикладу, класифікаційна схема І. Вихованця, укладена за характером і напрямком граматичної залежності між компонентами, є своєрідним синтезом синтаксичної традиції, адже відбиває протиставлення підрядного й сурядного зв'язків, та новітніх досліджень розглядуваного феномену, оскільки в ній передбачено позицію для предикативного зв'язку й враховано різні вияви підрядного. Отже, за напрямком граматичної залежності розмежовано три типи синтаксичного зв'язку: предикативний (двобічна залежність, або взаємозалежність), підрядний (однобічна залежність) і сурядний (відсутність залежності) [Вихованець, : 23]. На другому рівні цієї класифікації відповідно до синтаксичної природи опорного компонента та механізму поєднання з ним залежного виокремлено три вияви підрядного зв'язку: підрядний прислівний (опорним компонентом є синтаксичне слово), підрядний детермінантний (опорним компонентом є комплексна одиниця – предикативний центр речення або предикативна частина складного речення) та підрядний опосередкований (залежний компонент підпорядкований опорному за посередництва третього компонента) [Вихованець, : 23–30]. І на третьому рівні, зважаючи на семантико-граматичну природу опорного компонента та семантико-синтаксичну позицію й формальний вияв залежного, І. Вихованець визначає для кожного типу синтаксичного зв'язку форми його реалізації: координацію – як форму реалізації предикативного зв'язку [Вихованець, : 23–24], узгодження, керування й прилягання (вільне поєднання) – як форми реалізації підрядного зв'язку [Вихованець, : 25] і незалежну координацію – як форму реалізації сурядного зв'язку [Вихованець, : 27].

А. Загнітко за підґрунтя своєї класифікації бере здатність синтаксичних зв'язків утворювати різні синтаксичні одиниці й виокремлює: 1) реченневотвірні (предикативний, підрядний прислівний, підрядний детермінантний, сурядний); 2) реченневомодифікаційні (підрядний детермінантний, підрядний опосе-

редкований, підрядний подвійний, напівпредикативний, сурядний, модальний, інтродуктивний); 3) словосполученневотвірні синтаксичні зв'язки (підрядний прислівний у сукупності його форм – узгодження, кореляція, керування, прилягання) [Загнітко, : 16–28]. Така класифікаційна схема органічно входить до теорії сучасного синтаксису, оскільки основана на принципах функційного підходу, однак передбачає внутрішні перетини, адже подекуди той самий різновид синтаксичного зв'язку потрапляє відразу до двох груп, на що вказує і її автор [Загнітко, : 17].

Цінною в цьому контексті є також концепція синтаксичних категорій М. Мірченка, який запропонував систематизувати синтаксичні зв'язки шляхом моделювання формально-граматичних категорій речення. Учений виокремив категорію формально-синтаксичної предикативності, що охоплює грамеми власне-координації, транспонованої координації та транспонованого співв'язу [Мірченко, : 197]; категорію підрядності, структуровану грамею прислівної валентної підрядності, яка реалізується у формах сильного або слабкого керування, грамею прислівної невалентної підрядності, що втілюється у формах узгодження або прилягання, грамею детермінантної підрядності та грамею опосередкованої підрядності [Мірченко, : 214]; категорію сурядності, структуровану чотирма грамемами безпосередньої сурядності (грамема сполучникової закритої сурядності, грамема сполучникової відкритої сурядності, грамема безсполучникової відкритої сурядності та грамема сполучниково-безсполучникової сурядності) і чотирма грамемами опосередкованої сурядності (грамема сполучникової відкритої сурядності, грамема безсполучникової відкритої сурядності, грамема сполучниково-безсполучникової сурядності та грамема сполучникової закритої сурядності); категорію недиференційованого синтаксичного зв'язку та категорію подвійного синтаксичного зв'язку [Мірченко, : 228–231].

Також варто згадати спробу класифікувати синтаксичні зв'язки за їхньою відповідністю так званому “стандартові” на системні та позасистемні. На думку І. Попової, системними є лише ті синтаксичні зв'язки, яким властиві такі ознаки: 1) детермінованість ха-

рактору синтаксичної залежності; 2) бінарність синтаксичної конструкції, між членами якої реалізується той чи той зв'язок; 3) однорівневність поєднаних компонентів; 4) належність обох компонентів до однієї комунікативної одиниці; 5) виконання обома компонентами певної синтаксичної функції – членів речення чи “якихось інших компонентів мовленнєвого ланцюга” [Попова, : 221–222]. Доцільність створення певного стандарту в цій галузі та інтерпретація деяких різновидів синтаксичного зв'язку позасистемними на підставі невідповідності цьому стандарту видається дискусійною, оскільки мова – це система, і явища усіх її рівнів є системними. Тому нам імпонує позиція Р. Христіанінової щодо того, що на окреслених критеріях логічніше ґрунтувати визначення центральності / периферійності синтаксичного зв'язку в межах певних типів синтаксичних побудов [Христіанінова, : 19].

Закінчуючи висвітлення порушеного питання, звернемо увагу на те, що класифікації синтаксичних зв'язків у деяких інших слов'янських мовах ґрунтуються на принципах, випрацьованих ще в другій половині ХХ ст., зокрема на групуванні за типами конструкцій. До прикладу, у сучасній російській прийнятною є класифікаційна схема, у якій розмежовано прислівні й реченнєві зв'язки. Прислівні охоплюють узгодження, керування, вільне поєднання у відмінковому вияві (відмінкове прилягання) та вільне поєднання (прилягання) [Чикина]. А в межах реченнєвих – виокремлено сурядний і підрядний зв'язки, на рівні з ними розглянуто паралелізм (термін, який застосовано замість терміна “кореляція”), зв'язок звертань з іншими словами, а також співвідношення і включення як способи поєднання вставних і вставлених конструкцій з основним реченням [Чикина]. Прикметно, у цій класифікації підрядний реченнєвий зв'язок об'єднує такі різновиди: зв'язок між головними членами речення, що постає у формах предикативного узгодження, координації, співположення та тяжіння, детермінантний зв'язок, приєднувальний та аплікаційний [Чикина].

У білоруському синтаксисі також панують більш чи менш деталізовані версії класифікації синтаксичних зв'язків за типом конструкцій, у яких вони функціують. Науковці окреслюють дві

сфери побутування цих явищ – словосполучення й речення, але охоплюють цими сферами різну кількість типів і форм синтаксичного зв'язку. В. Рагавцов сферу словосполучення обмежує трьома формами підрядного зв'язку – узгодженням (яке поширює й на явища кореляції), керуванням й вільним поєднанням (приляганням) [Рагаўцоў, : 9–18], а у сфері речення виокремлює такі типи синтаксичного зв'язку, як предикативний у трьох формах реалізації – координація, співположення, тяжіння, напівпредикативний, аплікацію як різновид напівпредикативного, пояснювальний, порівняльний, приєднувальний, інтродуктивний та детермінантний [Рагаўцоў, : 21–22]. Натомість Т. Рамза застосовує дещо спрощену схему, розглядаючи у сфері речення лише предикативний тип зв'язку [Рамза : 78–82].

Упадає в очі, що в окреслених російській і білоруських класифікаціях тяжіння розглянуто на одному шаблі з іншими формами предикативного зв'язку – координацією й співположенням. Проте таке структурування не відбиває його якісно іншої граматичної природи, адже координація й співположення оформлюють предикативний одиничний зв'язок, постаючи між підметом і простим чи складеним присудком, тоді як тяжіння є виявом подвійного предикативного зв'язку, реалізуючись лише в межах синтаксичної трійки – між підметом і подвійним присудком.

У чеській лінгвістиці злам у тисячоліть відома спроба дещо переосмислити класичну класифікацію синтаксичних зв'язків із позиції так званого валентного синтаксису й, як наслідок, замінити деякі терміни. Традиційним тут є поділ синтаксичних зв'язків на дві групи на підставі їхньої здатності організувати та модифікувати структуру речення: 1) зв'язки домінування та 2) зв'язки множення. Зв'язки домінування вбачають між опорним і залежним компонентом; з огляду на граматичні засоби вираження поділяють на узгодження, або конгруентність, керування, прилягання й предикативний зв'язок (між підметом і присудком). Їх кваліфіковано первинними, оскільки вони формують речення, у структурі якого є лише по одній синтаксичній позиції певного різновиду, тобто формально неускладнене ре-

чення [Mlůvniĉe, : 15–16]. Натомість зв'язки множення помножують одну із зайнятих реченнєвих позицій, тобто модифікують структуру речення, перетворюючи його на формально ускладнене. За формальними й семантичними особливостями їх поділяють на два види – координацію (в українській мовознавчій традиції – сурядний зв'язок) й адординацію (в українській мовознавчій традиції – кореляція) [Mlůvniĉe, : 391]. Й. Грбачек умотивовує перспективність комплексного застосування принципів традиційного синтаксису та синтаксису валентності, зазначаючи, що це взаємодоповнювальні компоненти граматичного опису, оскільки вони розглядають речення з протилежних боків акту комунікації [Hrbáĉek, : 174]. Традиційний синтаксис аналізує готове речення, розчленовуючи його на позиції, натомість синтаксис валентності розглядає процес утворення речення, виникнення всіх позицій його структури [Там само]. З огляду на це мовознавець потрактовує зв'язки, традиційно об'єднані в групу домінування, розвивальними (утворювальними) зв'язками й диференціює їх на валентні й невалентні [Hrbáĉek, : 175]. А іншомовні терміни на позначення двох різновидів зв'язку множення – координація та адординація – пропонує замінити чеськими – множення (násobení) та розширення (rozšiřování), адже вони прозоріше виражають сутність позначуваних явищ [Hrbáĉek : 176].

Цікавими є класифікаційні тенденції в сучасному польському мовознавстві. Проаналізувавши специфіку підрядного зв'язку у формах узгодження та керування, а також “взаємного” зв'язку між підметом і присудком, польські граматисти дійшли висновку, що механізм встановлення цих різновидів синтаксичного зв'язку в зазначених випадках однаковий: або синтаксична домінанта вимагає морфологічного пристосування залежного компонента, або обидва компоненти взаємопристосовуються. Це дало їм підстави об'єднати усі ці зв'язки в один тип з назвою синтаксична, або структурна, акомодация. У такий спосіб лінгвісти спростили класифікацію синтаксичних зв'язків до двох позицій – акомодация та неакомодовані, або приєднувальні, зв'язки [Saloni, Świdziński, : 111; Nagórko, : 264]. Щоправда, З. Салоні та

М. Свідзінський розрізняють три типи акомодатії: морфологіїну – коли залежний компонент для поєднання з опорним набуває певної морфологічної форми, і неморфологіїну, яка зі свого боку поділяється на неморфологіїну лексичну й неморфологіїну власне-синтаксичну [Saloni, Świdziński, : 112]. Неморфологіїна лексична акомодатія відбувається у випадках, коли синтаксична домінанта вимагає поширювача з певним лексичним чи граматичним значенням, напр.: довідався від Марії, а не довідався до Марії; почати купувати, а не почати купити [Saloni, Świdziński, : 113]. Неморфологіїна власне-синтаксична акомодатія реалізується тоді, коли позицію залежного компонента посідає певна синтаксична конструкція, напр.: довідався, хто починає... [Saloni, Świdziński, : 113].

Проведений аналіз наводить на висновок про перспективність застосування на матеріалі української мови класифікації І. Вихованця. Універсальність цієї класифікації вбачаємо не лише в тому, що вона охоплює майже всі достатнім чином досліджені різновиди синтаксичного зв'язку та ієрархійно їх впорядковує, а й у тому, що за потреби в неї можна вписати нові вияви цього феномену, не порушуючи організаційної стрункості. До прикладу, напівпредикативний синтаксичний зв'язок може бути розташований на перетині зон предикативного й підрядного як такий, у якому залежність, спрямована в один бік, знівельована, на тлі чого залежність, напрямлена в інший бік, постає чіткішою. Також такі різновиди синтаксичного зв'язку, як співположення та кореляція умотивовано посядуть місця на третьому ієрархійному рівні цієї класифікації як додаткові до наявних форми реалізації предикативного та підрядного синтаксичних зв'язків відповідно. Проте в граматичній системі деяких слов'янських мов, зокрема української, функціонують і такі різновиди синтаксичного зв'язку, які поки що неможливо логічно вписати в жодну з відомих класифікаційних схем, – як, наприклад, недиференційований, приєднувальний чи подвійний зв'язки, що актуалізує подальші пошуки в цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вихованець І. Р.* Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992.
2. Грамматика русского языка / редкол. В. В. Виноградов, Е. С. Истрина. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – Т. 2. – Ч. 1.
3. Грамматика современного русского литературного языка. – М. : Наука, 1970.
4. *Загнітко А. П.* Основы українського теоретичного синтаксису / А. П. Загнітко. – Горлівка : ГДПШМ, 2004. – Ч. 1.
5. *Золотова Г. А.* Очерк функционального синтаксиса русского языка / Г. А. Золотова. – М. : Наука, 1973.
6. *Камынина А. А.* О полупредикативных конструкциях в простом предложении / А. А. Камынина. – М. : Изд-во МГУ, 1974.
7. *Кротевич Е. В.* О связях слов / Е. В. Кротевич. – Львов : Изд-во Львов. ун-та, 1959.
8. *Крючков С. Е.* О присоединительных связях в современном русском языке / С. Е. Крючков // Вопросы синтаксиса современного русского языка. – М. : Учпедгиз., 1950. – С. 397–411.
9. Курс сучасної української літературної мови ; за ред. Л.А. Булаховського. – К. : Рад. шк., 1951. – Т. 2.
10. *Мірченко М. В.* Структура синтаксичних категорій / М. В. Мірченко. – 2-ге вид., перероб. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волинськ. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004.
11. *Овсяннико-Куликовский Д. Н.* Руководство къ изучению синтаксиса русского языка / Д. Н. Овсяннико-Куликовский. – М. : Типография т-ва И. Д. Сытина, 1907.
12. *Пешковский А. М.* Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – 7-е изд. – М. : Учпедгиз, 1956.
13. *Попова І. С.* Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв’язок, модель) : монографія / І. С. Попова. – Д. : Вид-во ДНУ, 2009.
14. *Поспелов Н. С.* О грамматической природе и принципах классификации бессоюзных сложных предложений / Н. С. Поспелов // Вопросы синтаксиса современного русского языка. – М. : Учпедгиз, 1950. – С. 338–354.
15. *Потебня А. А.* Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. – М. : Учпедгиз, 1958. – Т. I–II.
16. *Прияткина А. Ф.* О взаимном отношении видов синтаксической связи / А. Ф. Прияткина // Ученые записки Дальневосточного гос. ун-та. – Владивосток, 1968. – Т. XI. – С. 39–46.
17. *Рагаўцоў В. І.* Дыскусійныя пытанні сінтаксісу беларускай і рускай моў : дапам. для філал. фак. ВНУ / В. І. Рагаўцоў. – Мінск : Універсітэцкае, 2001.
18. *Рамза Т. Р.* Сінтаксіс: Тэарэтычны курс : вуч. дапам / Т. Р. Рамза ; пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мінск : БДУ, 2003. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://anubis.bsu.by/publications/elresources/Philology/ramza.pdf>.

19. Смирницький А. И. Синтаксис английского языка / А. И. Смирницький. – М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1957.
20. Современный русский язык : учебник / В. А. Белошапкова, Е. А. Брызгунова, Е. А. Земская и др. ; под ред. В. А. Белошапковой. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Азбуковник, 2002.
21. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис ; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972.
22. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : монографія / Р. О. Христіанінова. – К. : Інститут української мови; ВД Дмитра Бураго, 2012.
23. Чеснокова Л. Д. Связи слов в современном русском языке : пособие / Л. Д. Чеснокова. – М. : Просвещение, 1980.
24. Чикина Л. К. Присловные и предложенческие связи в русском синтаксисе : учеб. пособие / Л. К. Чикина, В. В. Шигуров. – М. : Флинта ; Наука, 2009.
25. Шведова Н. Ю. Детерминирующий объект и детерминирующее обстоятельство как самостоятельные распространители предложения / Н. Ю. Шведова // Вопросы языкознания. – 1964. – № 6. – С. 77–93.
26. Шведова Н. Ю. Согласование и координация : их сходство и различия / Н. Ю. Шведова // Проблемы истории и диалектологии славянских языков : сб. ст. к 70-летию член-корреспондента АН СССР В.И. Борковского. – М. : Наука, 1971. – С. 312–319.
27. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник / К. Ф. Шульжук. – К. : Академія, 2004.
28. Hrbáček J. K problematice syntaktických vztahů a jejich terminologie / Josef Hrbáček // Naše řeč. – 1997. – № 4. – S. 169–170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7395>.
29. Mluvnice češtiny (3) : Skladba / red. F. Daneš, M. Grepl, Z. Hlavsa. – Praha : Academia, 1987.
30. Nagórko A. Zarys gramatyki polskiej / Alicja Nagórko. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.
31. Saloni Z., Świdziński M. Składnia współczesnego języka polskiego / Zygmunt Saloni, Marek Swidziński. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2001.

REFERENCES

1. Vykhovanecj I.R. (1992) *Narysy z funkcionaljnogho syntaksysu ukrajinsjkoji movy [Essays on Functional Syntax of the Ukrainian Language]*. Kyiv: Naukova dumka, 224 p. (in Ukrainian).
2. Vinogradov V.V., Istrina E.S. (eds.) (1954) *Grammatika russkogo jazyka [Grammar of the Russian Language]*. Moskva: Izd-vo AN SSSR, vol. 2: *Sintaksis [Syntax]*, Ch. 1, 702 p. (in Russian).
3. Shvedova N.Ju. (ed.) (1970) *Grammatika sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka [Grammar of the Contemporary Literary Russian Language]*. Moskva: Nauka, 767 p. (in Russian).

4. Zaghnitko A.P. (2004) Osnovy ukrajinsjkogho teoretychnogho syntaksysu [*Fundamentals of Ukrainian Theoretical Syntax*]. Ghorlivka: GhDPIIM, Vol. 1, 228 p. (in Ukrainian).

5. Zolotova G.A. (1973) Ocherk funkcionalnogo sintaksisa russkogo jazyka [*Essays on Functional Syntax of the Russian Language*]. Moskva: Nauka, 351 p. (in Russian).

6. Kamynina A.A. (1974) O polupredikativnyh konstrukcijah v prostom predlozhenii [*About semi-predicative constructions in the simple sentence*]. Moskva: Izd-vo MGU, 52 p. (in Russian).

7. Krotevich E.V. (1959) O svjazjah slov [*About the connections of words*]. L'vov: Izd-vo L'vovskogo universiteta, 35 p. (in Russian).

8. Krjuchkov S.E. (1950) O prisoedinitel'nyh svjazjah v sovremennom russkom jazyke [*About adjunction connections in the Contemporary Russian Language*]. Voprosy sintaksisa sovremennogo russkogo jazyka [*Issues of Syntax of the Contemporary Russian Language*], no. 4. Moskva: Uchpedgiz, pp. 397-411 (in Russian).

9. Bulakhovskij L.A. (ed.) (1951) Kurs suchasnoji ukrajinsjkoi literaturnoji movy [*Course of the Contemporary Literary Ukrainian Language*]. Kyiv: Radjansjka shkola, vol. 2: Syntaksys [*Syntax*], 408 p. (in Ukrainian).

10. Mirchenko M.V. (2004) Struktura syntaksychnyh kategorij [*The structure of the Syntactic Categories*]. Lucjk: RVV "Vezha" Volynsjkoho derzhavnoho universytetu im. Lesi Ukrajinky, 393 p. (in Ukrainian).

11. Ovsjaniko-Kulikovskij D.N. (1907) Rukovodstvo k izucheniju sintaksisa russkago jazyka [*The Guide for Study of Syntax of Russian Language*]. Moskva: Tipografija I.D. Sytina, 237 p. (in Russian).

12. Peshkovskij A.M. (1956) Russkij sintaksis v nauchnom osvshhenii [*Russian Syntax in Scientific Explanation*]. Moskva: Uchpedgiz, 511 p. (in Russian).

13. Popova I.S. (2009) Fundamentaljni kategoriji metamovy ukrajinsjkogho syntaksysu (odyncja, zv'jazok, modelj) [*Fundamental Categories of the Metalanguage of the Ukrainian Syntax (Unit, Connection, Model)*]. Dnipropetrovsjk: Vyd-vo DNU, 432 p. (in Ukrainian).

14. Pospelov N.S. (1950) O grammaticheskoj prirode i principah klassifikacii bessojuznyh slozhnyh predlozhenij [*About the Grammatical Particularity and Principles of Classification of Conjunctionless Complex Sentence*]. *Issues of Syntax of the Contemporary Russian Language*. Moskva: Uchpedgiz, pp. 338-354 (in Russian).

15. Potebnja A.A. (1958) Iz zapisok po russkoj grammatike [*From the Notes on the Russian Grammar*]. Moskva: Uchpedgiz, vol. I-II, 536 p. (in Russian).

16. Prijatkina A.F. (1968) O vzaimnom otnoshenii vidov sintaksicheskoj svjazi [*About the Mutual Relation of Types of Syntactical Connections*]. *Scholar Notes of the Dalnevostok State University*, vol. XI: *Linguistics*. Vladivostok, pp. 39-46 (in Russian).

17. Rahaŭcoŭ V.I. (2001) Dyskusijnyja pytanni syntaksisu bielaruskaj i ruskaj moŭ [*Discussion Issues of the Syntax of Belarussian and Russian Languages*]. Minsk: Univiersiteckaje, 140 p. (in Belorussian).

18. Ramza T.R. (2003) Sintaksis: Tearetyčny kurs [*Syntax: The Theoretical Course*]. Minsk: BDU, 202 p. (e-product), <http://anubis.bsu.by/publications/elresources/Philology/ramza.pdf> (in Belorussian).

19. Smirnitskij A.I. (1957) Sintaksis anglijskogo jazyka [*Syntax of English Languages*]. Moskva: Izd-vo literatury na inostrannyh jazykah, 286 p. (in Russian).

20. Beloshapkova V.A. (ed.) (2002) Sovremennij russkij jazyk [*The Contemporary Russian Language*]. Moskva: Azbukovnik, 926 p. (in Russian).

21. Bilodid I.K. (ed.) (1972) Suchasna ukrajinsjka literaturna mova: Syntaksys [*The Contemporary Literary Ukrainian Language: Syntax*]. Kyiv: Naukova dumka, 515 p. (in Ukrainian).

22. Khrystianinova R.O. (2012) Skladnopidrjadni rechennja v suchasnij ukrajinsjkij literaturnij movi [*Complex Sentences in the Contemporary Literary Ukrainian Language*]. Kyiv: Instytut ukrajinsjkoji movy; Vydavnychyj dim Dmytra Buragho, 368 p. (in Ukrainian).

23. Chesnokova L.D. (1980) Svjazi slov v sovremennom russkom jazyke [*Connections of words in the Contemporary Russian Language*]. Moskva: Prosveshhenie, 110 p. (in Russian).

24. Chikina L.K., Shigurov V.V. (2009) Prislownye i predlozhenchiskie svjazi v russkom sintaksise [*Word and Sentences Connections in the Russian Syntax*]. Moskva: Flinta; Nauka, 192 p. (in Russian).

25. Shvedova N.Ju. (1964) Determinirujushhij objekt i determinirujushhee obstojaatel'stvo kak samostojaatel'nye rasprostraniteli predlozhenija [*Determining Object and Determining Adverbial Modifier as Separate Sentence Members*]. *The Issues of Linguistics*, no. 6, pp. 77-93 (in Russian).

26. Shvedova N.Ju. (1971) Soglasovanie i koordinacija: ih shodstvo i razlichija [*Agreement and Coordination: Their Similarity and Differences*]. *Problems of the History and Dialectology of Slavic Language*. Moskva: Nauka, pp. 312-319 (in Russian).

27. Shuljzhuk K.F. (2004) Syntaksys ukrajinsjkoji movy [*Syntax of the Ukrainian Language*]. Kyiv: Vydavnychyj centr "Akademija", 408 p. (in Ukrainian).

28. Hrbáček J. (1997) K problematice syntaktických vztahů a jejich terminologie [*As to the Problem of Syntactic Connections and Their Terminology*]. *Naše řeč [Our Language]*, no. 4, pp. 169-170 (e-product), from <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7395> (in Czech).

29. Daneš F., Grepl M., Hlavsa Z. (eds.) (1987) Mluvnice češtiny (3): Skladba [*Czech Grammar (3): Syntax*]. Praha: Academia, 746 p. (in Czech).

30. Nagórko A. (2003) Zarys gramatyki polskiej [*Essays on Polish Grammar*]. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 331 p. (in Polish).

31. Saloni Z., Świdziński M. (2001) Składnia współczesnego języka polskiego [*Syntax of the Contemporary Polish Language*]. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 354 p. (in Polish).

Natalia Kobchenko, Candidate of Philology, Postdoctoral Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

The system of syntactic connections: classification searching

The paper deals with the analysis of various classifications of syntactic connections. Many different types and forms of syntactic connection have been discovered till to the second half of the XX century, that's why the problem of their classification has appeared. Linguists suggest some classifications, grounded on different principles, but none of them is comprehensive. The purpose of the evaluation is to clear up that principles and to assess their prospect for creating universal classification. From the beginning scientists proposed to divide syntactic connections into two groups – connections in a word-combination and connections in a sentence – according to the sphere of their realization. Linguists also kept classic distinction into two opposite types of connection – subordinate and coordinative – according to existence/ absence of dependence between combined components. Nowadays the similar classification schemes are presented in Russian and Belorussian linguistics. Instead in the Ukrainian grammar classifications according to the directivity of dependence and according to the role of connection in formation and modification syntactic constructions are more grounded. There is tendency to simplify classification schemes and to unit different sorts of syntactic connection into general types in Czech and Polish linguistics. As to Ukrainian material the classification based on the directivity of dependence seems to be perspective for future development of the theory of syntactic connection.

Keywords: syntactic connection, principles of classification, syntactic category, subordinate connection, coordinative connection, predicative connection.